

Merhaba,

Uzun bir aradan sonra TESİD'in bir toplantısına katılabilmiş olmaktan dolayı mutluyum. Bu bağlamda Sıddık Hocanın ve Sevgili Banu'nun nazik davetlerine teşekkür ederim.

Bugün yirmi ikincisi sonuçlandırılan Yenilikçilik Yaratıcılık yarışmasına katılanları ve ödül kazananları kutluyorum. Birincisi 1998 yılında tertiplendiğine göre, Yenilikçilik Yaratıcılık Ödülleri etkinliği, süreklilik açısından, sanırım ülkemizde alanında bir rekor teşkil ediyor.

Bildiğim kadarı ile, TESİD'in kuruluş çalışmaları 1988 senesinde Atatürk Kültür Merkezinde düzenlenen 1. Elektronik Sanayi Sempozyumu sırasında başlatıldı. Değerli dostum Duran Leblebici bununla ilgili fikir jimnastiğinin 1987'de rahmetli Cahit Aral'ın Sanayi ve Ticaret Bakanlığı döneminde yapılan 1. Sanayi Şurası hazırlıkları sırasında başladığını söyler. Birinci Sanayi Şurasında çeşitli sanayi dalları için tesbit ve öneriler getirilmiş ve ilk kez Bilgi Toplumu, Bilgi üretimi kavramlarından bahsedilmiştir.

Başlangıçtaki ismiyle ESİD'in kurulması fikrinin yayılması ve kurulma çalışmaları için o zamanın gençleri, şimdi herhalde 65'i geçmişlerdir, Oğuz Çitçi , Levent Kurtcebe ve Uran Tiryakioğlu'nun özverili çalışmaları hep hatırlanacaktır. Onların bulup getirdikleri, Genel Sekreter Yardımcısı olarak işe başlayan, sonradan Genel Sekreter olan Ünal Alkan, bu derneğe, şanssız hastalığına kadar, 25 yıl unutulmaz hizmetler vermiştir.

Konuşmamın bu vefa manifestosu bölümünü üç kişiye daha yer vererek bitireceğim. Değerli dostum Duran Leblebici sanayici olmadığı için TESİD üyesi değildir, kurulduğundan bu yana Yüksek Divan Kurulu Üyesidir. 35 senedir Tesidi çok benimsemiş bir mensubu olarak çeşitli şekillerde katkıda bulunmuş ve bulunmaktadır.

Banu Tesal, TESİD'in kuruluşundan bu yana elini, emeklerini TESİD'den hiç esirgememiş olup hala bunu sürdürüyor. Banu'dan bahsederken babasını, Netaş gibi bir kuruluşun Türkiye'ye kazandırılmasında çok önemli rolü olan rahmetli arkadaşım Yavuz Kireç'i hatırlamamak olmaz.

Sayın dinleyenlerim,

Vermek istediğim mesajla ilgisi sebebiyle, batıda sanayici tipinin nasıl oluştuğuna değineceğim.

Bilindiği gibi, orta çağda Avrupada toplumlar ruhban sınıfı, asiller ve derebeyler ve bunlara bağlı kalabalık guruplardan oluşuyordu. Rönesansa geçiş sürecinde bu kalabalık grupların içinden zanaat ve beceri sahibi, ufak çapta ticaret yapan kişiler çıkmaya başlamış ve bunların sayıları, eğitim düzeyleri, becerileri ve servetleri giderek artmıştır. Kasaba ve şehirlerde yaşayan bu kişiler burjuva sınıfını oluşturmuştur. Türk Dil Kurumu burjuva karşılığı olarak "kent soylu"yu teklif ediyor.

Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi burjuva sınıfının genişleyip kuvvetlenmesinde büyük etki sahibidir. Burjuvazinin ruhban sınıfına ve asillere karşı üstünlük sağlaması, emekçilerle iş birliği yapması sayesinde gerçekleşmiştir. Sonrasında, bütün dünyaya yayılan kapitalist ekonominin oluşumunda burjuva görüşü birinci derecede rol oynamıştır. Burjuvalar, servetleri büyüdükçe, alt ettikleri soylu sınıfının yaşamını benimsemiş ve onlar gibi yaşamaya başlamışlardır. Sonuçta burjuvaların emekçilerle arası açılmış, işçi ve çiftçilerle burjuvalar karşı karşıya gelmiştir.

18. Asırda İngilterede başlayan sanayi devrimi kısa sürede kara Avrupasına, Amerikaya ve Japonyaya yayılmış, bu hızlı büyümede, burjuva sınıfının servetlerini sanayi işletmelerine bağlaması önemli rol oynamıştır.

Sanayi Devriminin ilk aşamasında sanayicilerin bir çoğu zanaat sahibi burjuvalardı. Bunlar zamanla işlerini büyütüp seri imalat döneminde de iş başında kaldılar. Zanaatle başlayan sanayicilik aile mesleği olarak babadan oğula intikal ederek sürdürülüyordu. Bir şeyler icat edip üretme isteği, heyecanı hep vardı.

Türkiyede burjuva oluşumu batıdakinden tamamen farklı koşul ve şekillerde meydana gelmiştir. Özellikle Anadolu'da, burjuvazinin çekirdeğini ticaret yapan ağalar teşkil etmiştir. Köydeki bakkal dükkanı bile ağaya aittir. Esasen geçmişte Anadolu'da ilkel aletlerle yapılan tarımsal üretim dışında bir üretim hiç olmamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun sanayi devrimi dışında kalması toplumun teknoloji ile tanışmasını engellemiştir. Anadolu bir kasabalar diyarıdır. İlber Ortaylıya göre "Evliya Çelebiden beri Anadolu'da üretim yoktur".

Teknolojiden bu uzaklık o kadar etkili olmuştur ki, benim kuşağımdan olanların hatırlayacakları gibi, elektrik ve su tesisatları onarımı, otomobil tamirati, hatta garsonluk gibi işler rum ve ermeni kökenli vatandaşlar tarafından yerine getirilirdi. Mübadele, 6-7 Eylül 1955 olayları, 1965'de "İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması"nın sona erdirilmesi gibi olaylar bu zanaat sahibi kişilerin sayısında önemli azalmalara sebep olmuş, bu da, her defasında, bazı hizmetlerin yerine getirilmesinde hissedilir zorluklar ortaya çıkarmıştır. İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması, mübadelenin verdiği zararları bir nebze olsun hafifletmek amacı ile, 1930 yılında Yunanistanla yapılan bir anlaşmadır. Her iki ülke vatandaşlarına, diğerinin ülkesinde istediği yerde yerleşme, mal edinme, serbest dolaşım ve ticaret yapmak imkanı vermektedir. Bundan daha ziyade Yunan vatandaşları istifade ediyordu.

1930 yılı, genç Türkiye Cumhuriyeti için önemli bir dönüm noktasıdır. Bir yandan ABD'de başlayıp bütün dünyaya yayılan ekonomik kriz, diğer yandan İzmir İktisat Kongresinden beri sürdürülen ekonomi politikasının, bazı başarılı sonuçlarına rağmen, yeterli bulunmaması dolayısıyla devletçi ekonomi politikalarına yakınlaşma oluşmuştur. Bu bağlamda Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı gündeme gelmiştir. Uygulanmasına 1934 yılında başlanan plan, amiral gemisi gözü ile bakılan Sümerbank eliyle yürütülmüştür. Plan harcamaları büyük ölçüde yerli kaynaklardan sağlanmış, sadece Rusyadan temin edilen kredi ile bir miktar İngiliz kredisi kullanılmıştır. Uygulanan bu plan, tekstil, kimya, demir-çelik, kağıt, cam sanayi dallarında önemli tesisler kurulmasını sağlamıştır.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı sayesinde gerek planın tatbiki, gerekse sonrasında, büyük hizmetler veren müesseseler kurulmuştur: Sümerbank, Etibank, Maden Tetkik ve Araştırma Enstitüsü, Elektrik İşleri Etüd İdaresi gibi. Plan, bazı konularda gecikmeler olmasına rağmen, başarı ile uygulanmıştır.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı makro seviyede bir kalkınma planı değildir. Fakat, Türkiye'nin kalkınması, sanayileşmesi ve özgüven kazanmasında yol gösterici ve yol açıcı olmuştur. Daha sonraki dönemlerin ekonomi politikalarını da etkilemiştir. Kurulan tesislerin bazıları özellikle Kayseri ve Nazilli Bez Fabrikaları, fabrika , lojman ve sosyal tesisleriyle küçük modern bir şehir görüntüsü vererek yaşanan devrimi yansıtıyordu. Spor, sanat tesisleri ve etkinlikleri ile sosyal alandaki gelişmeye katkıda bulunmuşlardır.

Planın uygulaması devam ederken 1936 yılında ikinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandı ise de, Ağustos 1938'de dünyada savaş rüzgarlarının esmeye başlaması sebebiyle uygulanmasından vaz geçilmiştir.

Sanayileşmenin ciddi olarak tekrar ele alınması 1963'de başlayan planlı dönemde mümkün olmuştur. Siyasi istikrarsızlıklar, toplumsal hareketler ve askeri müdahalelere rağmen bu dönemde ithal ikamesi sistemi ile elektronik ve haberleşme, petro-kimya, demir-çelik, otomotiv, gemi inşa sanayi dallarında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Sanayi devriminden zamanımıza büyük değişiklikler oldu. Gelişen İşletme Yönetim ve Yönetişim teknikleri, işletmelerin profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi sonucunu doğurdu. Diğer yandan yeni finans modelleri, parasal yöntemler her şeyden baskın çıktı. Fakat bir şey iyice benimsendi: İnovasyon.

Bir ülkede bilim ve teknoloji çalışmaları, birbirlerine yeni ufuklar açacak şekilde yürütülüyorsa, orada inovasyon, büyüme ve gelişme vardır. ABD'de inovasyonun önemi soğuk savaş döneminde anlaşılmış, devlet, üniversitelere bilimsel ve teknolojik projeler için çok sayıda yüksek değerde fonlar sağlamış, üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde çalışan şirketlere büyük siparişler vermiştir. Silikon vadisinin kurulup büyümesi ve bütün dünyaya örnek teşkil etmesi bu döneme rastlar.

Ar-Ge ve inovasyon kavramları, OECD tarafından 1960'lı yıllarda ölçülmeye ve disipline edilmeye başlandı. 1963'de yayımlanan Frascati el kitabı Ar-Ge ile ilgilidir.

1980'lerde teknolojik gelişmeye bağlı ekonomik büyüme belirgin hale gelmiş, bunun sonucunda devlet, üniversite ve sanayi arası ilişkilerde yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda yeni fikirlerin değer yaratan çıktılara dönüştürülmesi süreci, yani inovasyon, önem kazanmıştır. 1992'de yayımlanan Oslo el kitabı inovasyonla ilgilidir.

Ülkemizde inovasyonun yaygınlaştırılmasında Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfının rolü önemlidir. Bu vakıf, Dünya Bankası ile imzalanan bir ikraz sözleşmesi sayesinde hayata geçirilen "Teknoloji Geliştirme Projesi" çerçevesinde, 1991'de kurulmuştur. Türkiye Teknoloji

Geliştirme Vakfının sanayicilere verdiği çeşitli destekler inovasyonun tanınıp yaygınlaştırılmasında etkili olmuştur.

İnovasyon, “Yeni veya önemli surette değiştirilmiş ürün, hizmet veya sürecin, yeni bir pazarlama yönteminin veya iş uygulamalarında bir organizasyonel yöntemin uygulanmasıdır.”

Yani, inovasyonun amacı, sadece yeni bir ürün, hizmet, süreç ve yöntem geliştirmek değil, aynı zamanda bunları değerli, faydalı ve ticari kılmaktır. Bu tanım bir filozofun şu sözünü hatırlatıyor: “Düşünmenin amacı yapmaktır”.

Yenilik kelimesi inovasyon’u tam olarak karşılamıyor, Türk Dil Kurumu bunun yerine, pek de benimsenmeyen “yenileşim” kelimesini teklif ediyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sayesinde son üç yüz yıldır dünyada yaşanan ve bugün dördüncü sanayi devrimine ulaşan devrim sürecinde inovasyonun rolü çok önemlidir.

Sonuç olarak söylenecek şudur: Hangi tür ve dalda olursa olsun inovasyonsuz bir sanayi düşünülemez.

Değerli dinleyenlerim,

Son zamanlarda Aristo’nun bir sözünü sık sık hatırlıyorum ve kullanıyorum. Mealen şöyle:

“Umut geleceğe, anılarsa geçmişe aittir. Yaşlılar umuttan ziyade anılarla yaşarlar, çünkü hayattan ellerinde kalan, uzun geçmişe kıyasla, pek azdır. Gevezelikleri de bu yüzdendir, sürekli geçmişten bahsederler, geçmişi hatırlamak hoşlarına gider.” Sanırım bu konuşmamla Aristo’nun sözlerini kanıtlayan bir örnek sunmuş oldum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Fikret Yücel, 11 Aralık 2024